Zarja izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov ob polu enajstih dopoldne. — Naročnina s dostavljanjem na dom ali po pošti K 1·50. Posamezna številka 6 v. Letna naročnina K 18·—, polletna K 9·—, četrtletna K 4·50. — Za inozemstvo K 30·—. — Naslov: Upravništvo „Zarje“ v Ljubljani, Šelenburgova ulica št. 6, II. nadstr. Uradne ure za stranke od 11.—12. dopoldan in od 6.—7. zvečer. ::

ZARJA

Uredništvo v Ljubljani sprejema vse uredniške rokopise, ki jih ne vrača. — Upravništvo sprejema naročnino in inserate. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo. — Cena inseratom: Enostopna petitvrstica 20 vin., pogojeni prostor 25 vin., poslana in razglasi 30 vin. — Naslov: Uredništvo „Zarje“ v Ljubljani, Šelenburgova ul. 6, II., uradne ure za stranke od 9.—12. dop. in od 1/26.—1/27. zv. — Reklamacije poštnine proste

Posamezna številka 6 vinarjev.

Štev. 137. V Ljubljani, v četrtek dne 16. novembra 1911. Leto I.

Ustavnost.

Grof Stürgkh si je morda pridobil zaslugo za Avstrijo. V torek je nastopil v državnem zboru kakor feldvebel pred rekruti in to je bilo morda koristno. Njegove besede so provzročile vihar, kakršnega gotovo ni pričakoval. Zadnji stavki ministrskega predsednika se sploh niso več razumeli in nazadnje je grof Stürgkh z ministri zapustil zbornico kakor da beži.

Načelnik kabineta je razdražil socialne demokrate in zastopnike mest že z izjavo, da stoji glede na uvoz mesa na enakem stališču kakor Bienerth in Gautsch. Stürgkk pa je bil v obeh kabinetih minister in je torej moral vedeti, da je stališče državnozborske večine drugačno. Še preden je Gautsch odstopil, je draginjski odsek sprejel Rennerjev, oziroma Jerzabekov predlog; ergo je moral Stürgkh tudi tukaj poznati mnenje večine. Čemu je torej sprejel ministrsko predsedstvo, če se v tako važnem vprašanju ni vjemal z večino parlamenta?

Ali Stürgkhu ni zadostovalo, da je „preciziral svoje stališče“. Šel je dalje in izjavil, da bo zanj sklep državnega zbora počečkan papir, če ne bo tak, kakor ukaže on. To je bilo tisto, kar je moralo razdražiti parlament in ga je hvala bogu res razdražilo. Štürgkhove besede so bile klofute za ustavnost, in parlament, ki bi jih bil mirno poslušal bi bil s svojim molčanjem izrekel, da se sam smatra za nepotrebnega.

Parlament je protestiral; to je dobro znamenje.

Zgodilo se je še drugo znamenje. V draginjskem odseku se je vložil predlog, da se grofu Stürgkhu izreče nezaupanje. Drugi predlog je priporočal, da naj vsi člani odseka odložé mandate, češ čemu naj se posvetujejo, naj sklepajo, naj izdelujejo predloge za zbornico, če vlada izjavlja, da ji je vsak sklep „ena figa“ in da bo delala, kar bo sama hotela? Dva ministra sta si v odseku prizadevala, da bi bila oprala Stürgkha, ali gotovo bi se bila sprejela nezaupnica, če ne bi bili izginili agrarci, vsled česar je postal odsek nesklepčen.

Dolgo je trajalo, preden je ta državni zbor spoznal, da mora braniti svoj ugled in svoje pravice tudi proti vladi. Če je zdaj resnično spoznal to dolžnost, če ni bila torkova burja le kratkotrajna epizoda, tedaj bi bilo ta preobrat pozdraviti z navdušenjem. To bi bil prvi korak, da se pride v Avstriji do ustavnega življenja.

Vse doslej je bila konstitucionalnost v tej državi prazna pena. In krive so bile meščanske stranke, ki so dajale vladam možnost in pogum, da so gospodovale kakor kakšen ruski gubernator ali pa turški vali pred revolucijo.

Kdo je imel v Avstriji braniti ustavnost in kdo bi jo moral še danes braniti? . . Cilji socialne demokracije segajo pač nekoliko dalje kakor do meščanske ustavne države; socialni demokraciji je pač na tem ležeče, da se ne vrnejo še slabši časi absolutizma, ali meščanska konstitucija ni njen ideal in zato tudi ne more biti njena glavna naloga, da jo straži. Pa vendar je bila socialna demokracija leta in leta edina stranka, ki je lomila kopje za ustavo in parlement, dočim so meščanske stranke vzdihovaje ali nemarno gledale, kako se krši kos za kosom s konstitucije. Meščanske stranke v Avstriji kratkomalo niso vedele, kaj da so in niso nikdar spoznale svoje prave naloge. Prostovoljno uklenjene od narodnjaškega šovinizma so napravile iz politike karikaturo in so se vse skupaj obsodile na brezpomembnost.

Politika vsega avstrijskega meščanstva je ostala brezuspešna. Bili so časi, ko so bili v državi Slovani zgoraj, pa zopet taki, ko so prišli Nemci na vrh. Ali če se premotri vsa dolga doba avstrijskega parlamentarizma in se vpraša, kje so nemški, kje slovanski uspehi, tedaj jih človek ne najde nikjer. Vse narodne „pridobitve“ v Avstriji obstojajo v tem, da so se zdaj eni, zdaj drugi bolj jezili, pridobila pa v resnici ni nobena stran, temveč vse so izgubile. Slovence draži nastavljanje nemških uradnikov po slovenskih krajih; toda kakšna pridobitev je za nemški narod Elsner pri ljubljanskem sodišču?

Avstrijski režim je bil vedno tako umetniški. Na javni tribuni je sentimentalno vzdihaval po narodni spravi, potem pa je ščuval buržvazijo enega naroda proti meščanstvu drugega. In buržvazije so se dale ščuvati. S svojo birokracijo so vlade dopolnjevale to čedno delo. Včasih je bil „Pemc“ najbolj obsovražen človek, ker je vlada zlasti rada iskala svoje beriče med Čehi; pozneje so nemški pijomtarji dobili to nalogo, na Gališkem so tako vzajemno nahujskali Poljake in Rusine in nikjer ni zapisano, da ne postane kdaj tudi slovenski uradnik tak predmet splošnega zaničevanja.

Nikjer na svetu ne bi mogli ulični napisi in vozni listki postati velepolitična vprašanja kakor v Avstriji. Ali pri nas so to vse „narodni interesi“ na največjo radost vlade, ki menja svojo narodno obleko, ki pa nikdar ne stori ničesar iz ljubezni do tistega naroda, ki ga ravno protežira, ampak le zato, da razburja druge in ovira spravo

Splošen narodni dobiček pa kaže bilanca avstrijske trgovine, nazadujoče od leta do leta in grozno naraščanje izdatkov za militarizem Vsestransko osiromašenje in prevzetnost vseh vlad, to je rezultat meščanske politike. Ministri se lahko rogajo ustavi in zasmehujejo parlament, ker vedo, da jih bo ena brigada meščanskih strank že zato branila in podpirala, ker jih napada druga. Tako so n. pr. vse stranke nasprotne § 14., pa vendar ga imamo še vedno; zakaj kadar bi bila prilika, da se odpravi, grme proti njema tisti, ki so ravno v opoziciji, tisti, ki so pri koritu, pa pospravijo začasno načela, ker bi utegnili sami porabiti, kar principielno pobijajo. Kot poslanec je dr. Hochenburger svetoval, naj se pobesijo na kandelabre ministri, ki so podpisovali cesarske naredbe, kot minister jih je podpisoval sam.

Meščanstvo vseh narodov je industrialno in trgovsko; industrija in trgovina nazaduje.

Meščanstvo je liberalno; klerikalizem napreduje.

Meščanstvo je demokratično; aristokracija igra prvo violino.

Meščanstvo je ustavno; ministri izjavljajo, da jim je mar za ustavna načela kolikor za lanski sneg.

Po vsej strukturi te države, po njenem gospodarskem razvoju, po pomembnosti inteligence bi moralo v Avstriji vladati meščanstvo. Baroni Bienerthi, Gautschi in grofi Stürgkhi pa vladajo, kakor sami hočejo, po miglajih kamarile, po željah vojnih pisarn, kvečemu še po ukazih viteza Hohenbluma.

Grof Stürgkh je bil po pravici presenečen, ko je izbruhnil v zbornici vihar. Ni ga pričakoval. Zakaj njegov govor ni bil improviziran, ampak kakor po navadi, si ga je lepo spisal in ga je prečital v zbornici Tudi tiste prevzetne besede so bile premišljene in pripravljene in po vseh navadah avstrijskih meščanskih strank sodeč, je gospod grof lahko pričakoval, da zaropotajo socialno demokratični poslanci, ne pa da store kaj takega buržvazne stranke.

Ali meščanskim poslancem je zavrela kri. Občutili so, da je bil Stürgkhov govor atentat na ustavnast. Torkov vihar je bil dobro znamenje.

Bati se je le, da ostane — samo znamenje. Če bi meščanske stranke res hotele zavarovati ustavo in parlamentarizem, tedaj bi bil prvi pogoj, da bi v državnem zboru nastopile **politično**. Nacionalistično se ne pravi politično. Enaki gospodarski interesi in na njih sloneči kulturni interesi bi morali ustvariti koalicijo, ki bi imela vladati v meščanskem zmislu. Tedaj se ji ne bi bilo treba bati nobenega Stürgkha in nobenega § 14.

Toda zdi se nam, da je do take edino naravne meščanske sloge še dolga, dolga pot. Zdi se nam celo, da meščanstvo avstrijskih narodov nikdar ne bo našlo svojega cilja.

Novi davki.

Dunaj, 14. novembra.

Finančni minister dr. Meyer je danes predložil državnemu zboru svoj finančni načrt in tiskovni urad je izdal obširno pojasnilo, za katero so mu vladni listi lahko hvaležni Našteti so lepo po vrsti vsi novi davki, katere misli dr. Meyer vpeljati in servirani so tako okusno s primerno omako, da zapleše davkoplačevalcu, ki ima preveč denarja v žepu, lahko srce v prsih. Če namreč ni čital dosedanjih finančnih načrtov. Drugače pa mu postane dolgčas, zakaj vse, kar zna povedati dr. Meyar, je že povedal Bilinski, ko je bil on finančni minister.

Tudi finančna modrost sedanjega ministra sloni na indirektnih davkih, ki se najlaže izprešajo iz širokih slojev siromašnega prebivalstva, in ki jih tudi zastopniki kapitalistične družbe najrajši dovoljujejo, dočim se obdačenju bogastva upirajo, kajpada iz zgolj patriotizma, ker bi šla ljubezen bogatinom do države lahko v franže, če bi hotela ljuba država nekoliko bolj poseči v polne mošnjičke.

To kar imenuje visoka vlada „finančni načrt“, obsega šest zakonskih predlog in sicer:

1. Izpremembe nekaterih določb o obdačenju žganja;
2. nekatere spremembe v določbah o pivnem davku;
3. nova ureditev odkazov iz državnih sredstev za dež. fonde in znižanje realnih davkov;
4. pristojbine od brezplačnih premoženjskih prenosov;
5. dača od porabe šumečega vina;
6. vpeljava dače za avtomobile.

Finančni minister se hoče prikupiti poslancem s tem, da jim obljubuje večje zneske za saniranje deželnih financ od zvišanega davka na žganje in na pivo. Na to izpremembo je finančno ministrstvo zelo ponosno, ker namreč misli, da bo na ta način pridobilo glasove meščanskih poslancev za nove davke. Pa še na eni strani se hoče prikupiti

Davek na žganje, ki znaša sedaj 90 vinarjev, se ima zvišati na 1·40 K pri litru alkohola. Efekt tega zvišanja je, da se podraži vsak frakelj žganja, ki meri osminko litra, za dva vinarja. Gotovo bomo zopet slišali, da je to velikega socialnega pomena, češ če bo žganje dražje, ga bodo ljudje manje pili in to bo koristno. Ali finančni minister gotovo ne pričakuje, da ga bodo ljudje res manje pili, ker bi se s tem skrčili njegovi dohodki. Z moral-

---

MAKSIM GORKIJ:

Mati.

Socialen roman v dveh delih.

A raslo je in se vzdigovalo v grlo, napolnjevalo usta s suho grenkobo; neodoljiva želja se je je lotila, da se ozre še enkrat. Obrnila se je — človek je oprezno prestopil z noge na nogo, ostal na prostoru, in bilo je, kakor da nekaj hoče, a se ne more odločiti. Desnico je imel zataknjeno med gumbi plašča, drugo je tiščal v žepu, vsled tega je desna rama bila višja od leve.

Počasi je šla h klopi in sedla oprezno in medlo, kakor iz bojazni, da se ji v notranjosti kaj ne utrga. Njen spomin, ki ga je zbujala ostra slutnja bližajoče se nesreče, je dvakrat postavil pred njo tega človeka — enkrat na polju za mestom, ob Ribinovem begu, drugič — včeraj na sodišču. Tam je stal zraven njega nadstražnik, kateremu je krivo navedla Ribinovo pot. Poznali so jo, zasledovali — to je bilo jasno.

— Ali so me vjeli? — je vprašala sama sebe. A takoj je odgovorila trepetaje:

— Morda ne še . . .

A takoj se je premagala rekoč strogo:

— Vjeli so me!

Ozirala se je in ničosar ni videla, a misli so se bliskale v njenih možganih druga za drugo in ugašale.

— Ali naj pustim kovčeg . . . zbežim . . .

A svetlejše se je zablisnila druga iskra:

— Ali naj vržem sinove besede . . . v take roke? . . .

K sebi je primaknila kovčeg.

— Ali naj zbežim — z njim? . . . Stečem? . . .

Vse te misli so se ji zdele tuje, kakor da bi jih kdo odzunaj usilil Žgale so jo, opekline so bolestno zbadale možgane, bičale srce kakor ognjene niti. Zbujajoč bolečine so žalile ženo podeč jo stran od sebe, od Pavla in od vsega, kar je zraslo z njenim srcem. Čutila je, da jo trdovratno stiska sovražna sila, da ji tlači rame in prsi, da jo ponižuje zbujajoč v njej smrten strah; na sencih so ji silno utripale žile in pod lasmi ji je postalo vroče.

Tedaj je z velikim in silnim naporom srca pogasila naenkrat vse te zvite, drobne in slabotne iskrice rekoč sama sebi ukazovalno:

— Sramuj se! . . .

Takoj ji je odleglo, pokrepčala se je rekoč:

— Ne zasramuj sina! Ječe se nihče ne straši!

Njene oči so srečale otožen in utrujen pogled. Potem ji je v spomin šinilo Ribinovo obličje . . . Nekoliko hipov obotavljanja je vse utrdilo v njej. Srce je utripalo mirneje.

— Kaj sedaj? — si je mislila opazujoč.

Vohun je poklical stražnika in mu nekaj zašepetal opozorivši ga na njo. Stražnik se je ozrl in se umaknil nazaj. Pristopil je drug stražnik, poslušal, nasmehnil se in namrščil obrvi. Bil je velik, siv, neobrit starec. Pokimal je vohunu z glavo in stopil h klopi, na kateri je sedela mati; vohun je hitro nekam zginil.

Starec je stopal počasi in pozorno otipaval s svojimi srditimi očmi materino obličje. Ona se je pomaknila nazaj na klop.

— Da bi me le ne pretepal . . . le pretepati ne . . .

Ustavil se je zraven nje, molčal nekaj časa, potem pa polglasno in sirovo vprašal:

— Kaj gledaš?

— Nič . . .

— Že vem . . . tatica, ti! . . . Tako stara, a še . . .

Bilo ji je, kakor da so jo njegove besede oplazile po obrazu, enkrat, dvakrat. Zlobne, hripave besede so jo bolele, kakor da bi trgale lica in ji kljuvale oči . . .

— Jaz? Tatica nisem, lažeš! — je zakričala iz polnih pljuč, in vse pred njo se je zavrtilo v silni vihri njenega razburnenja, ki je mamilo srce z grenko žalitvijo. Pograbila je kovčeg, ki se je odprl.

— Glej! Glejte vsi! — je zaklicala in zavihtela nad glavo zavitek oklicov. Skozi šumenje v svojih ušesih je slišala vzklike ljudi, ki so prihiteli od vseh strani.

— Kaj pa je?

— Tu je, tajni policaj . . .

— Kaj? . . .

— Pravi, da je kradla . . .

— Ona?

— A ona — kriči . . .

— Poštena ženska . . . aj-aj-aj.

— Koga so prijeli?

— Nisem tatica ne! — je govorila mati s polnim glasom in se nekoliko umirila ob pogledu na ljudi, ki so jo z vseh strani tesno obstopili.

— Včeraj je bil politični proces, tam je bil moj sin — Vlasov; tu je njegov govor! Nesem ga ljudem, da ga čitajo, da razmišljajo o resnici.

Nekdo je oprezno potegnil papirje iz njenih rok Mati je zamahnila z njimi po zraku in jih vrgla med množico.

— Za to te ne pohvalijo! . . . — je vzklinil nekdo s plahim glasom.

— Za to — joj, joj! — se je oglasil drugi.

Mati je videla, da jemljejo listke, jih skrivajo pod pazduho, v žepe — to jo je postavilo zopet krepko na noge Mirneje in krepkeje je jemala iz kovčega in jih razdeljevala v urne, željne roke; čuteč, kako se razrašča v njej razburjen ponos, kako se razvnema potlačena radost, je dejala:

— Ali veste, zakaj so obsodili mojega sina in vse, ki so bili z njim? Povem vam, a vi verujte materinemu srcu, verujte njenim sivim lasem — včeraj so obsodili ljudi za to, ker prinašajo vam in vsem ljudem pošteno, sveto resnico! Včeraj sem spoznala, da je ta resnica — nepremagljiva . . . nihče je ne zmore, nihče!

Množica je umolknila, naraščala je in se zgoščala in obdajala ženo z obročem živih teles.

— Bedo, glad in bolezni daje ljudem njih delo Vse je zoper nas — vse svoje življenje izdihujemo dan za dnem v delu, v blatu in v prevari, a z našim delom se tešijo in preobjedajo drugi . . . Kakor pse nas drže na verigi, v nevednosti — ničesar ne znamo! — in v večnem strahu — vsega se bojimo! Noč je naše življenje, temna noč! Strašne sanje! . . . Ali ni tako?

— Tako je! — se je zamolklo glasil odgovor.

— Zamaši ji goltanec!

Vzad za množico je mati opazila vohuna in dva orožnika; brž je razdelila poslednje listke, a ko je posegla z roko v kovčeg, je tam začutila tujo roko.

(Dalje.)

nimi utemeljitvami se pri teh rečeh nič ne opravi. Konzum žganja bi se utegnil kvečemu tedaj znižati, če bi se razglasil bojkot žganja, kakor so storili socialni demokratje v Nemčiji, ko se je tam zvišal davek na žganje, in če bi se bojkot dosledno izvedel. Toda to je vprašanje bodočnosti in vlada nima z njim nič opraviti.

Vlada hoče od žganjepivcev več denarja. Zato pa ga hoče več dati kapitalistom, ki se bogate od pijančevanja. Zvišati hoče namreč izvozne premije za špirit; za vsak liter špirita, ki se proda v tujino, hoče plačevati veležganjarjem prva štiri leta po 10 vin., peto leto po 9 in šesto leto po 8 vinarjev. To je posebno priporočljivo letos. Največ špirita se namreč prideluje iz krompirja in ker je letos malo krompirja, se zdi finančnemu ministru čisto prav nagraditi fabrikante žganje za to, da porabijo še več krompirja za alkohol in da ga prodajajo v tujino. Nič ne de, če bo potem toliko manj krompirja za lačne ljudi. Naj pa pijo žganje!

Pri davku na pivo je dr. Meyer posebno skromen. Tega hoče še bolj zvišati kakor Bilinski. Po starem načrtu je bilo nameravano zvišanje od 34 vin. na 70 vin. Sedanji finančni minister zahteva že zvišanje na 80 vin. Če bo ta načrt sprejet, bo vrček piva že velik luksus v Avstriji. Znano je, da so pred kratkim kartelirane pivovarne sklenile podražiti pivo, nekartelirane pa pravijo, da jim bodo sledile. Najprej torej podraže kapitalisti, potem podraži še država, končno bodo morali gostilničarji podražiti, ker se ne računa z vinarjem ali pa s pol vinarja. Odvadite se polagoma piti pivo, dokler je čas, da ne bo potem treba naenkrat.

Iz uvodom navedenega pregleda je razvidno, da hoče vlada vendar tudi bogatejšim naložiti nekoliko butare. Vpeljati hoče davek na šampanjec in na avtomobile in preurediti davek na dedščine. Ali zaradi tega se kapitalistom še ni treba izseliti iz Avstrije. Od vseh teh davkov si obeta vlada do trinajst milionov kron. Kakšna neznatna kapljica je to, spozna čitatelj lahko sam, če prevdari sledeče:

Vlada hoče nove davke večinoma porabiti za saniranje deželnih financ in računa, da bo lahko dala deželam: 21·5 milionov iz osebne dohodnine, 49 milionov od davka na žganje, 56 milionov od davka na pivo. Če se pa pomnoži konzum, kar dr. Meyer pričakuje, pa obljubuje deželam 64 milionov od žganja in 70 milionov od piva. Državi pa bi ostalo 8 milionov od žganja in $5^1/_2$ milionov od piva.

Seveda bi bilo treba pogledati še bolj v posameznosti teh načrtov. Ali njih pravi značaj je že na podlagi teh podatkov nedvomljiv. Stari kurz gre dalje: Nova bremena za ljudstvo, nova darila za bogataše.

Še danes vise zahteve državnih uradnikov in uslužbencev v zraku. Za delo proti draginji nima vlada časa. Če sklene draginjski odsek uvoz mesa, pravi ministrski predsednik, da naj ga državni zbor piše v uho. Ali nove davke ima vlada za izstradano ljudstvo. In s prihodi teh novih davkov hoče vlada krmiti klike v deželnih zborih, v katerih je ljudstvo brez pravic. Najbolje bi bilo, če bi ta vlada pobasala vse svoje načrte pa se nič več ne prikazala. Drugače mora doživeti polom, kakršnega še ni doživela nobena vlada.

Pošljite naročnino, če je še niste!

NOVICE.

* **Rast avstrijskih mest.** Po zadnjem ljudskem štetju, ki pa še ni obdelano, vsled česar tudi rezultati niso še povsem zanesljivi je bilo v Avstriji 28 876 občin. Od teh jih je 26 459 štelo manj kot 2000 prebivalcev (49·5 odst. vsega avstrijskega prebivalstva.); 2350 je imelo od 2000 — 20000 stanovalcev (32·4 odst. vsega avstrijskega prebivalstva) 60 občin šteje 20.000 do 10 000 prebivalcev (7 3 odst. vsega prebivalstva) in le 7 mest šteje nad 100 000 prebivalcev (10 9 odst). Prebivalstvo je upadlo v 350 malih mestih.

* **Obupen boj političnih jetnikov na Ruskem.** V Rigi so pričeli dne 29. okt. polit. jetniki glavne jetnišnice z lakotno stavko. 400 jetnikov je odklonilo hrano vsled strahotne jetniške uprave; 400 jetnikov med njimi več bolnikov, je stradalo tri dni, da bi javnost uverili o grozodejstvih riške katorge. Čeprav je dolgoletno bivanje v ječi in krvniški sistem jetniške uprave jetnike močno oslabil, so vendar storili ta obupni korak, kajti treba je bilo braniti njih človeško dostojanstvo pred napadi carjevih rabljev in treba se je bilo zavarovati proti nakani, da se riška glavna jetnišnica ne spremeni v mučilnico, kakor se je zgodila arjolski, cologoški in serentujski ječi. Dne 24. oktobra so na povelje jetniškega ravnatelja prebičali jetnika Reinholda in Kupčenka. To se je zgodilo prvič, odkar obstoji riška katorga. Jetični Reinhold se je v rokah svojih mučiteljev onesvestil. Kljub temu so nezavestnega bolnika še nadaljne pretepali. Prisotni jetniški ranocelnik ni prenesle tega prizora in je zbežal iz sobe. Ko so jetniki zvedeli za ta grozodejstva, je izbruhnil na dan ves njih srd, ki so ga dolgo zadrževali. Že od 1. julija t. l., ko je jetniški ravnatelj iz Samare, krvolok Sankovič, prišel za ravnatelja v Rigo, se je položaj jetnikov vedno bolj slabšal. Uradniki so bili surovi brez meje. Dannadan so jetnike kaznovali. Na vsako pritožbo jetnikov so odgovorili carjevi rabljі z novimi nasilnostmi. Med jetniki je končno zavreti in storili so odločen sklep, da so pripravljeni na vse, samo da napravijo konec takemu ravnanju. Ko so se razširile vesti o stavki jetnikov po mestu, so brzojavili njih svojci riškemu poslancu v dumi sodrugu dr. Prejedkalnu. Šele na njegovo posredovanje je vprašal šef jetniške uprave Kruljov riško jetniško upravo, kaj je z vso zadevo; dotlej je namreč jetniška uprava v Rigi popolnoma molčala o lakotni stavki. Obe. nem so poslali državnega svetnika Bötticherja v Rigo, da pregleda ondotno katorgo. Upravičeno pa dvomijo, ali se bo vsled tega izboljšal položaj jetnikov v riški katorgi.

* **Pomembna izjava francoskih učiteljev.** Zveza francoskih učiteljev je izdala sledečo izjavo, ki kaže možatost in značajnost francoskega učiteljstva: „Ne zanašajmo se na nič kot le nase. Metoda priklanjanja in prosjačenja nam ne more hasniti. Prosjačenje je za vzgojevalca poniževalno in nevredno. Kvišku glavo pa na delo: Če hočemo, da se politiki zavzemo za naše zahteve, jih moramo prisiliti v to... Ljubimo delavski razred, ki s svojim osornim nastopom straši šleve: mi trpimo kakor delavski razred, pridružujemo se mu zoper skupnega sovražnika. Če je učiteljska obleka bolj meščanska od delavske obleka, so žepi drug drugega vredni, da se med seboj pobratijo. Na barikade! Na eni strani strahopetci, ki so prišli do denarja, in dostojanstveniki, zaščitniki in stražarji kapitalističnega razreda, na drugi strani delavci, šolski berači izkoriščanci, ki so uverjeni, da je osvoboditev delavcev delo delavskega razreda samega."

* **O učinku novih nabojev.** Pred zdravniki angleške armade je major Pichler obširno predaval o učinku novih nabojev za vojaške puške. Novi naboji se od prejšnjih razlikujejo predvsem v tem, da nimajo obliko kroglje, ampak so podolgovati in spredaj priostreni. Vzrok za to spremembo je bila želja, da se poveča hitrost projektila, ki vsled tega z večjo gotovostjo dos že svoj cilj. Pri temu dalje pa prihaja še drugi oziri v poštev, zlasti manjša teža patron; nadalje so uvedli nove naboje tudi zategadelj, ker pri izstrelitvi puške vojaka ne sune s tako silo v ramo, zlasti pa je bil za nove naboje merodajen razlog, da zadajo projektili rane, ki napravljajo ranjenca nesposobnega za nadaljnje bojevanje. Iz človekoljubnih ozirov, torej niso navedli novih nabojev, čemur pa se ni čuditi, kajti militarizem ima opraviti s človekoljubnostjo toliko kolikor razbojnik z usmiljenjem. Ko so uvedli naboje malega kalibra, so celo tožili militaristični krogi, da napravljajo premalo škode. Nadaljna izkušnja kaže, da so desetmilimetrski naboji pravzaprav malo nevarni, ako ranijo samo mehke dele telesa, ker se rana navadno naglo zaceli, če se vsled nesnažnosti ni okužila. Pač pa so naboji majhnega kalibra hujše učinkovali, ako so zadeli ob kosti. Potem so nekatere velevlasti uvedle naboje, ki so še lažji, a so ostro priostreni. Njih učinek je jako usoden, zlasti zategadelj, ker se projektil v rani zavrti in zada hudo poškodbo.

* **Največji hleb sira,** 8 čevljev v premeru in 5 čevljev visok, ki tehta nad 12 tisoč funtov so predkratkim izdelali v Appletonu (Wisconsin). 40 sirarjev s celo trumo pomočnikov je imelo delo pri tem orjaku. Sir je bil izdelan za mlekarsko razstavo v Čikagu. Zanj so porabili 12 tisoč funtov zasirjenega mleka, 330 funtov soli in 31 funtov sirišča. Mleko — 72.000 litrov so dobili iz 1200 mlekarn od 800 krav, ki predstavljajo približno vrednost 6 miljonov. Skrbno so pazili, da je slast sira na vseh koncih enaka.

Perzija.

Vesti o bivšem šahu Mohamedu Aliju so utihnile, ali uboga Perzija ne najde miru. O italijanskem ropu v Tripolitaniji se govori mnogo, ali nazadnje je to le nekoliko bolj nesramna oblika internacionalne grabežljivosti. Saj je skoraj vsa Afrika že pokradena in kar ni v Aziji še ugrabljeno, nato preže tatinski prsti od vseh strani. Vsa kapitalistična civilizacija gre za goljufijo, tatvino in ropom. In vse, kar se civilizira in kultivira po kapitalističnem vzoru, postane roparsko. Japonsko n. pr. se je naučilo „kulture" od visoko stoječe evrope in Amerike in ko se je čutilo dovolj kulturno, je napravilo izkušnjo v kitajski in ruski vojni, pa je začelo ropati seveda v imenu vsakovrstnih vzišenih idealov.

Tudi Perzija je med tistimi deželami, na katere preži krščanska kultura, da jih pobaše. Kakor spoznavajo premeteni kupčevalci po dolgi konkurenci včasi, da je bolje napraviti kompanijo in složno izkoriščati konzumente, tako sta se pobotali tudi Rusija in Anglija in si „razdelili interesni sferi" v srednji Aziji. Od tistega časa je Perzija pravzaprav le na papirju neodvisna. Zlasti Rusija se vede v deželi kakor gospodar. Ali njena diplomacija je vendar previdnejša od italijanske. Dasi je njen namen povsem enak italijanskemu v Tripolitaniji, dasi je to vsemu svetu znano, si vendar pripravlja pot tako, da bo tisti hip, kadar udari, navidezno prisiljena braniti svoje pravice in da bo hudobna Perzija vsega kriva.

Spretno si Rusija krči pot z vsakovrstnimi konflikti. Kljub vsem dementijem je verjetno in skoraj gotovo, da je imela Rusija že pri nenadni ekspediciji bivšega šaha Mohameda Alija svoje prste vmes. Če bi bil Mohamed Ali zmagal, bi bil to uspeh za Rusijo in Anglijo, kajti šah bi bil slepo orodje v rokah ruske in angleške vlade. Ali bivši šah ni imel doslej sreče in Rusija se ne zanaša več na njegov triumfalni prihod v Teheran, pa si rajša sama pripravlja tla.

Navidezno nepričakovan dogodek ji je prišel očividno prav. Po ruskih poročilih o katerih se seveda ne ve, koliko se jim sme verjeti, se more posneti to:

Perzijski finančni svetnik Šuster-Morgan je ukazal, da se zapleni pristava princa Šua es Saltaneha, brata bivšega saha. Ta posest je bila baje v najemu ruskih podanikov. Ko se je vršila zaplena, je prišlo do konflikta z ruskim generalnim konzulom. Ta je privatno zvedel, da so žandarji zasedli hišo in posest, pa je odposlal konzularne uradnike, da zahtevajo odstranitev orožnikov. Pri tem bi bilo prišlo malodane do krvavega konflikta, ker so žandarji namerili svoje puške na uradnike. Neki perzijski častnik, ki je bil slučajno navzoč, je preprečil nesrečo.

Perzijska vlada je na to zahtevala od ruskega poslaništva, da se odstavi generalni konzul in da se odstranijo konzularni uradniki. Ruska vlada pa je poslaniku ukazala, naj prijateljsko posreduje pri perzijskem ministru za zunanje zadeve in naj zahteva zadoščenje. To je perzijska vlada odklonila, predlagala pa je skupno preiskavo slučaja. Nato je dobil poslanik ukaz, da naj pismeno ponovi svojo zahtevo z dodatkom, da si pridružuje ruska vlada primerne korake za varstvo svojih podanikov, če Perzija ne izpolni zahteve.

Iz Londona poročajo, da je vsled tega ultimata odstopil perzijski regent in ves kabinet.

Ali tudi Anglija „varuje svoje interese" v Perziji. V torek je angleški državni tajnik Grey v poslanski zbornici na neko interpelacijo odgovarjal, da skuša Anglija odstraniti nesigurnost v južni Perziji z ustanovitvijo žandarskega zbora. Nato je vprašal poslanec Yata, če so se storili tudi koraki zaradi varnosti na cestah. Grey je odgovoril, da bi lahko imelo velike posledice, če bi Anglija sama uredila patruljsko službo po cestah, vsled česar za sedaj še ne more dati nobenega odgovora.

Vse se torej prav lepo vjema. Rusija ima v Perziji svoje vojake, Anglija ima v Perziji svoje žandarje. In Perzija je neodvisna država! Kdove kako dolgo še!

Ljubljana in Kranjsko.

— **Thomova „Morala"** je „Slovencu" zoperna. Take komedije se baje ne bi smele igrati, kar jih lahko vidi mladina in se ob tem pohujšuje. Mladini baje ostane le vtisk, da je vse na svetu le laž, le pokrite rihte so oni, ki resno govore o morali in nravnosti, moškemu je vse dovoljeno. In patetično vzklika klerikalni list. Ali je deželno gledališče za to, da nam mladino pokvarja?... Ne, deželno gledališče gotovo ni za to, da nam pokvarja mladino, ampak deželno gledališče tudi ni za to, da bi uprizarjalo psevdomoralne spakedrane stilistične poizkuse. Deželno gledališče je umetniški zavod, umetnost pa ni jecljanje o štorklji in vzdihovanje asketov. Če se ne bo uprizarjalo na našem odru nič slabšega, kakor Thomova „Morala", bomo že precej zadovoljni, za mladino nas pa nič ne bo strah. Zakaj podlaga vsake prave vzgoje je resničnost in prikrivanje je povzročilo tisočkrat več moralne nesreče kakor odkrita beseda. Kaj pa naj v Thomovi komediji pokvarja mladino? Mar to, da uči z vsako besedo, z vsako gesto, z vsako situacijo: Ne bodite hinavci! Thomova komedija ne bo nikdar povzročila toliko zlega kolikor škofove brošure in znana „izpraševanja vesti, ki so s svojimi dvoumnostmi, z grdim namigavanjem in z nerazumljivimi vprašanji kakor nalašč sestavljena za pohujšavanje. Tiste listke dajejo otrokom v roke, mladina, ki hodi v gledališče, pa že davno ve, da sta dva spola na svetu. Kar uči „Slovenec", je ravno tisto, kar pobija Thomova komedija: Hinavščina! Vtisk, ki ga dobiva mladina, seveda če ni že prej popačena v „moralnih" zavodih, je vse drugačen, nego sodi klerikalno glasilo. Pravi vtisk te igre je jako zdravilen in njegov nauk se nikakor ne glasi, da je moškemu vse dovoljeno, temveč pravi: Živi tako, da ti ni treba ničesar skrivati in ničesar zatajevati! — Žal da smo še jako daleč od takega življenja. Ali tega ni kriv Thoma.

— **Shod lesnih delavcev,** ki je bil v nedeljo 12. nov. t. l. pri „Levu", je bil razmeroma dobro obiskan. Obravnavalo se je o Silvestrovi veselici, ki bo letos v Švicariji. V veselični odsek so bili izvoljeni sodrugi Sluga, Šusteršič, Peterlin, Vrhunc, Resulnik in Lotrič. Prevzeli so nalogo, da urede glede na veselico vse potrebno. Nadalje se je izvolila tudi komisija za predlaganje kandidatov. V to komisijo so bili izvoljeni: Drenovc, Valpotič, Sluga, Trampuš, Brolih, Bizovičar, Brtoncelj, Peterca, Rupnik, Bitenc, Hlebš in Rednak.

Veselični odsek in komisija kakor tudi ves odbor imajo v četrtek 16. t. m. ob 6. v društvenem lokalu skupno sejo. Na predlog in prošnjo sodr. Zoreta se je pobiralo za bolnega člana Knifica. Nabrala se je svotica 12 K, katera se je izročila bolnemu sodrugu. Vsem članom darovateljem kakor tudi gospe restavraterki, se je v imenu bolnikovem zahvalil predsednik. Nadalje je Zore v kratkem govoru spodbujal vse člane na agilnejše delo, da se v bodoče popravi kar se je v preteklem zamudilo. Priporočal je vsem članom, da naj skušajo do konca leta poravnati zaostale prispevke, da s tem olajšajo delo letnega zaključka. Opozoril je tudi vse one, ki imajo izposojene knjige, da jih v teku tega tedna vrnejo, ker se bo vsa biblioteka na novo numerirala. Ko so se rešile še nekatere točke, je predsednik zaključil shod. Prihodnji mesečni shod bo 17. dec. ob 9. dop. pri „Levu".

— **Odbor pevskega odseka „Vzajemnosti"** ima v petek točno ob pol 9. zvečer sejo v društvenem lokalu, Šelenburgova ulica 6. Vsi člani so vabljeni, da se zanesljivo udeleže.

— **Literaren sestanek** bo v „Matici Slovenski", dne 16. novembra t. l. ob 6. zvečer. Na dnevnem redu bo razgovor o nekaterih letosnjih publikacijah „Družbe sv. Mohorja". Na sestanek je vabljen vsakdo, ki se zanima za stvar.

— **Ljubezniv mož.** Na Poljanski cesti stanuje neka zakonska dvojica, ki ima pet nepreskrbljenih otrok. Kakor marsikomu, tako poide večkrat tudi temu možu denar, katerega potem s silo zahteva od svoje žene. Ker mu ga ta ne da, se možiček hudo razburja. Tako je bilo tudi včeraj. Ker ni dobil denarja, je začel svojo ženo pretepavati, potem jo pa še strašil z nožem. Žena se je zaprla v drugo sobo, katero je mož siloma odprl in zopet začel uganjati svoje sirovosti toliko časa, da so prihiteli na pomoč hišni stanovalci in napravili mir.

— **Nočni obisk.** Gostač Jakob Šemerl je danes ponoči v nekem hlevu na Tržaški cesti prenočeval. V hlev se je vtihotapil dosedaj po imenu neznan fant in ko je opazil, da Šemerl trdno spi, mu je ukradel iz žepa denarnico, v kateri je bilo 7 K denarja in izginil v temno noč.

— **Elektrokinematograf „Ideal".** Danes zadnji dan izbranega sporeda „Sosed in soseda" s priljubljenim Max Linderjem zbuja mnogo smeha. Jutri specijalni večer z lepimi slikami. V soboto druga detektivska zgodba v 4 delih „La princesse Cartouche, kraljica tatov", zanimiva kakor Zigomar. V sredo novost: prva kolorirana vojaška drama „Zvonar iz Notredame" po romanu enakega imena, z znamenito rusko plesalko Napierkovsko.

— **Občinske volitve v Aržišah.** Iz Aržiš nam pišejo: Da je socialno demokratična lista pri občinskih volitvah v Aržišah zmagala z veliko večino, smo že zadnji teden poročali. Največja diferenca glasov med klerikalno in našo listo je: klerikalci 85 glasov — soc dem. 261, najmanjša pa: klerikalec (oziroma liberalec" pod klerikalno patronanco) 167 — soc. dem. 217. Posledniji je edini socialno demokratični kandidat, ki je radi neljubih osebnih sporov v številu zaostal za ostalimi. Kršenje discipline je pač obžalovanja vreden pojav, ki ga socialni demokratje ne bi smeli poznati. Ne maramo si prikrivati, da bo treba proti takim kršiteljem discipline v bodoče brezobzirno nastopiti in naj si bo to potem kdor koče!... — V drugem razredu so zmagali trije kompromisni kandidatje: Klopčič Fran (62 glasov), Koželj Simon (61 glasov), Bervar Anton, (60 glasov) in pa nasprotni kandidatje: Klobučič Anton (80 gl.), Zezman Jernaj (71 gl.) in Knez Jakob (64 gl.) Kot namestniki so prodrli nasprotni kandidatje: Jenko Jože (68 gl.) Golčnik Miha (63 gl.), in Kokole Franc (61 glasov). V manjšini so ostali v drugem razredu: Razboršek Albin (59 gl.), Jeršovar Al. (59 gl.), Klinc Ivan (59 gl.), Jerman Andrej (55 gl.), Ravnikar Leopold (35 gl.), — V I. razredu je zmagala nasprotna lista: Bregar Janez (56 gl.), Hribar Jakob (48 gl.), Prašnikar Martin (42 gl.), Grobler Andrej (41 gl.), Verbole Anton (39 gl.), Prašnikar Jože (38 gl.); namestniki: Bervar Juri (43 gl.) Sevljak Blaž (43 gl.), Butja Jakob (41 gl.) Manjšina kompromisne liste znaša: Zupan Janez (31 gl.), Sršen Anton (30 gl.), Robavs Peter (29 gl.), Cencelj Franc (29 gl.), Marcel Jakob (27 gl.), Ivan Gerčar (27 gl.) — Z uspehom smo v splošnem lahko zadovoljni, ker je z izidom teh volitev odklenkalo neomejenemu paševanju popolnega a n a l f a b e t a Klobučiča, ki si je stekel kot župan edino zaslugo, da se je aržiška občina prav po nepotrebnem obremenila s častnim občanstvom — ljubljanskega knezoškofa Antona Bonaventure... Socialno demokratični odborniki bodo poskrbeli, da bo zavladal nov, svež duh v občinskem gospodarstvu. Ali brezdvomno bi bil uspeh lahko popolnejši, da med loškimi posestniki ni bilo nekaj zahrbtnih intrigantov. Kompromisna lista v II. raz-

redu bi lahko popolnoma prodrla. Delni uspeh klerikalcev v tem razredu je pripisati edino in samo zahrbtnemu rovarjenju omenjenih intrigantov, ki si jih bo loško in kisovško delavstvo dobro zapomnilo. Najzahrbtnejši med njimi je bil loški gostilničar in trgovec A š i č, ki je same jeze, da sam ni bil kandidiran, hujskal proti delavcem kmete. Ašič je bil tudi tisti, ki je zastopal „pravično" stališče, da sta za delavce dosti dva zastopnika v občinskem odboru. Tega človeka sicer že tako nihče ne mara, njegova oblastnost ga je zamrzela vsem sosedom. Ali da se upa človek, ki živi v pravem pomenu besede od denarja, ki mu ga kot trgovcu in gostilničarju znašajo revni delavci, proti ravno tistim delavcem nastopati s tako odurno sovražnostjo, to pa je nekako že malo več nego predrzno in nesramno. Nič boljši, samo še malo bolj hinavski je njegov kolega gostilničar R a k a r. Sicer se delavcem, ki obiskujejo njegovo gostilno prilizuje. V Sobotah kupuje „Zarjo", da jo ob nedeljah lahko kaže delavcem in jim zbuja tako mnenje, kakor da bi bil njihov najboljši prijatelj in najpožrtvovalnejši podpornik njihovega časopisja. Ašiči, Rakarji in slične kapacitete naj si zapomnijo da se v aržiški občini ne bo nikoli več vladalo proti delavcem. — Naj h koncu omenimo še tole zanimivo dejstvo: zagorski postajenačelnik gospod P o ž e n e l je polnokrven liberalec in narodnjak. Pri aržiških občinskih volitvah pa se je dal po klerikalnem agitatorju pripeljati na volišče, — voli namreč kot zastopnik južne železnice — in sicer, se zna da na pomoč bivšemu klerikalnemu županu Klobučiču. Par dni pred volitvami se je neki klerikalni agitator osebno v ta namen podal k postajenačelniku. In razume se, da je tako liberalno srce pač premehko, da bi se resno zamoglo zoperstavljati sirensko zapeljivem argumentom klerikalnega agitatorja, zlasti če klerikalni agitator ponudi celo — ekvipažo . . . Če se kak delavec tako daleč spozabi, da proda svojo politično pravico, ki jo predstavlja njegova glasovnica, nasprotniku, potem si je ta delavec lahko gotov preziranja in zaničevanja vseh poštenih njegovih tovarišev. Če se pa kak liberalen inteligent iz bogzna kakšnih razlogov da klerikalnemu analfabetu izrabiti proti zavetnim socialno demokratičnim delavcem kot čisto navaden „Stimmvieh", je seveda stvar drugačna. Tako slovenskega izobraženca nevredno dejanje ga celo nikakor ne bo motilo, da se bo pri prvi liberalni veselici postavljal kot pristno narodnjaška korifeja. Vsekako je tak mož prav originalen tip plitve duševno impotentne, sicer pa do skrajnosti ošabne liberalne frakarije po deželi.

Idrija.

— **Javno predavanje** priredi zopet v soboto 18. t. m. sodr. Leop. Alič v prostorih rudarskega društva v Idriji. Priporoča se obilna udeležba.

— **Popravek.** V članku iz Idrije „Zarja" z dne 13. t. m. št. 134 proti draginji, se ima glasiti: Sodr. Iv. Straus kot župan itd. ne pa: sodni sv Straus, kajti tega titelna imenovani pač ne pričakuje.

— **Občinstvu na znanje.** Vsem onim, ki so se prigłasili za dobavo krompirja v občinski pisarni, se naznanja, da ga bodo vsak čas dobili, ker je že na potu. Dan delitve se še določi. Zapreke, da ni krompir že došel, so bile baje zaradi vreč in na železnici.

— **Godbeno društvo v Idriji** priredi 19. t. m Cecilijansko veselico v pivarni pri „Črnem orlu" v Idriji. Na udeležbo se vabijo vsi člani in prijatelji društva. Vstopnina za člane prosta, za nečlane 40 vin. Posebna vabila se ne razpošiljajo.

— **Članice ženskega društva** „Veda" so tem potem naprošene da do 15. t. m. prinesejo svoje član-ke knjižnice k blagajničarki društva Svoje knjižice dobe nazaj na dan občnega zbora, ki ga določi odbor.

— **Denar po pošti** bodo po novem letu dobivali vsi provizionisti, vdove in sirote v Idriji, namesto da bi sami hodili v grad poni Država hoče tudi pri idrijskih vpokojencih vleči 6 vin. poštnine na mesec. So pač hudi časi pomanjkanja.

Štajersko.

— **Brezvestno priganjaštvo v rudniku.** Iz Trbovelj nam pišejo: Dne 9. t. m. je bila št. 208 v vzhodnem revirju I v tako veliki nevarnosti, da gosp. Vrhovnik vsled nevarnosti ni pustil delavce na tistem kraju. Na drugi tretjini je prišel slaboznani komisni paznik Olfacijus in je z vso brezobzirnostjo podil delavce na nevarni prostor ter jim pretil z odpustom iz službe in z globo, če na položijo svojega zdravja na tehtnico in ne gredo na nevarni kraj. Previdnosti in skušenosti starih rudarjev je zahvaliti, da se ni zgodila nesreča in da niso bili pobiti vsled nevarnosti pri delu. Ker prav dobro vemo, da ne bi gosp Olfanius prevzel v slučaju nezgode prav nobene odgovornosti in bi bili ubogi delavci odgovorni za nezgodo sami, je najskrajnejši čas, da gospod ravnatelj opozoril neolikanega paznika Olfacijusa na § 16. službenega reda.

— **Požar.** Po noči dne 11. t. m. je zgorelo posestniku Martinu Dervaniču v Arnovem selu pri Brežicah gospodarsko poslopje obenem s krmo in živili. Slutijo, da je po nesreči zanetil požar tujec, ki je ponoči spal v poslopju, z gorečo užigalico. Posestnik ima precejšnjo škodo, zlasti ker ni bil zavarovan. Požarna bramba in vaščani so ogenj omejili, da se kljub močnemu vetru ni razširil.

— **Hitrost naših pošt.** Drastičen zgled o hitrosti naših pošt podaja sledeči slučaj: Dne 1. septembra 1911 je bilo odposlano od Sv. Barbare v Halozah pismo v Solčavo, ki je srečno priromalo v roke naslovljenca dne 9. novembra 1911. Če bi ga barbarski poštar nesel peš v Solčavo, bi moral gotovo po polževo lezti, pa bi še prej prišel kakor v desetih tednih!

— **Ogenj v Mariboru.** V nedeljo okolo 11. ponoči je izbruhnil požar v Perglerjevi izdelovalnici vozov. Zgorela je samo polovica strehe, ker je takoj na lice mesta došla požarna bramba zabranila nadaljnje razširjanje ognja. Kako je ogenj nastal, se ne ve. Sumijo pač, da je nekdo nalašč zažgal

— **V znamenju alkohola.** Dne 11. t. m so imeli v Ormožu semenj. Popoldne so se hoteli trije fantje, ki so mešetarili na sejmu, odpeljati v Ptuj. Židane volje so vstopili brez voznih listkov v kupe in se sirovo obnašali napram neki gospe. Eden izmed njih ii je priložil po kratkem prepiru zaušnico. Poleg gospe sta sedela dva Hrvata, ki sta se spopadla s fanti in razvil se je splošen pretep da so ženske zbežale ven. Slednjič so izročili s pomočjo železniških uslužbencev vse tri sirovine občinskemu redarju in orožniku, ki sta napol pijane fante odvedla v občinski zapor — Zvečer tistega dne je napadel v Ormožu viničarjev sin in konjski hlapec Franc Grlica 19letnega kmečkega sina Avgusta Kikla in ga z nožem zabodel v trebuh. Nož je ranil ceva; ran enca so prepeljali v bolnico Grlico izroče sodišču.

Koroško

— **Otrok je zgorel.** Pri Velikovcu je deset mesecev stara Marija Lipuševa prevrnila s klopi gorečo svetilko brez cilindra, in ko se je mati, ki se je bila medtem odstranila za par hipov, vrnila, je našla hčerko vso v plamenu. Otrok se je strahovito opekel in je kmalu izdihnil v hudih bolečinah.

Goriško.

— **Narodnjaška komedija.** (Dopis iz P o d g o r e.) Dne 4. novembra je podgorski župan praznoval 40 letnico županovanja. Kakor smo že v nekem dopisu omenili, so se „nekateri" pripravljali za slavnost, da na ta način izkažejo županu vdanost in hvaležnost za njegovo delovanje na korist občine. Če bi hoteli verjeti goriški „Soči", je bila ta dan vsa vas na nogah. Navdušenje pa ni bilo tako, kakor bi „Soča" rada dokazala. Razen tistih „nekaterih" se ni nihče zmislil na ta „izreden dogodek". Ob 11. dopoldne je bila slavnostna seja v občinski pisarni, na kateri je podžupan g. K o c j a n č i č v kratkem govoru omenjal „zasluge" g. župana. Starešinstvo je soglasno izvolilo župana za častnega občana, tako da je zdaj dvakrat občan. Za občinske reveže so sklenili dvojno mesečno podporo. (Grasso quel dindio! Podgorski reveži bodo morali čakati, da bo kdo drugi županoval 40 let, da dobe kaj več podpore. Op dop.) Po seji so se dali gospodje fotografirati, da bodo imeli kaj za spomin. Prišli so tudi otroci iz otroškega vrtca v Pevmi čestitat županu in ko mu je izročil deček šopek cvetic, smo imeli priliko videti smešen prizor Ko se je namreč župan zahvalil otrokom in jim rekel, naj hodijo pridno v šolo, je hotel občinski starejšina g Fonzari tudi kaj povedati in rekel otrokom: „Da boste tudi vi župani." Navzoči so se seveda prav pošteno nasmejali. „Soča" pa je povedala da so se vsem porosile oči . . . Solza pa nismo videli. Na to so se gospodje podali na banket, kjer je navdušenje, kakor pravi „Soča", prikipelo do vrhunca. Na večer so se zbrali „nekateri" in šli z godbo po vasi. Tu je spet „Soča", ki piše, da je bila velika množica ljudstva, da olepša stvar. Slavnost je končala tako, da jim je — izvrstna kapljica vedno gostoljubne družine Klančičeve razvnela srca, da so v bratski ljubezni združeni sklenili povzdigniti s pozitivnim delom ugled in blagostanje lepe Podgore. Mi smo že v zadnjem dopisu povedali, da jim ob času novega vina ravno prav pride štiridesetletnica in — bilo je tako. O „zaslugah" g. župana morda kaj prihednjič.

— **V Podgori,** je po dolgi in mučni bolezni umrl g. A n d r e j Š č u r k, večletni namestnik v obč. starešinstvu. Pokojnik je bil marljiv kmetovalec in vsem priljubljena oseba. Pogreb je bil v nedeljo ob mnogobrojni udeležbi občinstva. Preostalim naše sožalje!

— **Odvetniško pisarno** je otvoril sodr. dr. Ant Dermota v Gorici, Via Tre Re 8.

Kupujte „Zarjo"
izvod samo 6 vinarjev.

Trst.

— **Predavanje.** „Ljudski oder" priredi v petek m. ob 13 t. pol 9. zvečer predavanje in sicer predava sodr. Etbin Kristan iz Ljubljane o Tripolitaniji. Predmet je aktualen, torej se sme pričakovati obilne udeležbe.

Umetnost in književnost.

Iz pisarne slovenskega gledališča. Danes v petek se poje d r u g i č za n e p a r abonente in zadnjič zvečer Joh. Straussova opereta **„Cigan baron"**. Ga. pl. Foedranspergova je sporočila, da more zopet peti. — V soboto pride na vrsto operna noviteta „Il Segreto di Susanna". — **„Suzanina tajnost"**, besedilo spisal Enrico Golisciani, uglasbil E r m a n W o l f - F e r r a r i. Pred to opereto se poje V. Parmova opera „K s e n i j a". — V nedeljo popoldne ob 3. kot ljudska in mladinska predstava pri znižanih cenah, narodna pravljica **„Kralj Matjaž"**, zvečer prvič burka **„Nebesa na zemlji"**.

Draginja.

(Piše dr. H. Tuma.)

(Dalje.)

Vidi se iz vseh podatkov, da je stopnjevanje cene mesa slabše vrste, torej namenjene delavskemu ljudstvu, razmerno veliko bolj naraslo, nego cena mesa prve vrste. Na Dunaju je meso zadnje vrste tekom desetletja za 52% drajže. Vpliv zaprtja mej je torej evidenten, ker je draginja nastopila vsled trgovinskih pogodb 1906 in pogodbe z Ogrsko 1907. Še leta 1904. je Srbija vrgla na dunajski trg 188.616 kilogramov govejega mesa proti 838.384 kg domačega mesa osrednjih mesnic in 141.525 kilogramov iz Galicije. Takrat so mesni producenti izrecno konstatirali, da srbsko meso pritiska splošno na ceno mesa, posebno na meso druge vrste.

Proizvajalna cena črnega premoga je bila na Češkem od leta 1881—1885. 63.83 h na metrski stot, od 1886—1890. 61·37 na metrski stot, od leta 1891—1895. 69 66 h na metrski stot, od 1896—1900. 76 88 K, na metrski stot, od 1901—1906. 85·7; rjavega premoga pa v istem razdobju 36 28 h do 47·3. Na drobnem se je prodajalo leta 1890. 50 kg po 1·40 K, leta 1900. 1 90, leta 1907. 2 02 K, in sicer črni premog za kurivo, postavljen v prodajalnico na Dunaju. Draginja se je pripisavala vplivu zakona 27. VII. 1901, s katerim se je dnina rudokopom znižala na 9 ur ter obenem zvišala dnevna mezda. Ako pa primerjamo izdelek premoga na licu mesta in dnino, dobimo pri črnem premogu leta 1902. 8·69 q na dan, leta 1907. pa 9·02 q na dan, dotične mezde pa K 2·02 in K 2 19, torej je ostala mezda in pridelek približno v istem razmerju. Pri rjavem premogu je izdelal delavec na dnino leta 1901. 13·63 q, leta 1906. pa 16 44 q ter je prejel na en metrski stot plačila leta 1901. 24·21 h, leta 1906. pa 19·86 h. Pri rjavem premogu je torej kljub povišanju mezde pridelek bil toliko višji in je mezda v razmerju znatno zaostala. Nasprotno pa se je leta 1902, preden so severočeški trgovci napravili kartel, 50 kg na licu mesta prodajalo po 41 h, po kartelu 76 h, končno po 56 h. Dovoz s Češkega na Dunaj računiti je maksimalo 40 h, režija 30 h na metrski stot. Cena na Dunaju v zalogi bi torej morala znašati K 1·26. Cena na debelo pa je znašala —·72 K na 50 kg, na drobno 2 02 K Dobiček trgovcu je znašal torej 60%. Ne zvišane mezde delavcev, marveč zloraba velike in male trgovine je povzročila draginjo premoga. Vsled izboljšanja tehničnih naprav se je bila produkcija stopnjevala ob istem številu delavcev, tako da povišanje mezde ne le ni prišlo v poštev, marveč je rudniško podjetje prejemalo več dobička.

Zvišanje mezde na sebi torej ne draži pridelkov, pač pa višja mezda dvigne potrebe delavca, njega obraz življenja in vsled tega narast potrebščin na živilih. Vse kaj drugega je povišanje mezde, ki mora slediti podraženju živil. V interesu industrije je, da se delavec primerno hrani. Draginja živil mora imeti za seboj povišanje delavske mezde. To povišanje industrija ne more izravnati s stroji in tehniko, marveč le z višanjem cen pridelkov, in to višjo ceno mora plačevati delavc in poljedelec.

Ako višje zahteve delavcev indirektno vplivajo tudi na višanje tehnike in razvoj industrije, pa višanje cene živil ne viša povsodi enako razvoj poljedelstva in poljedelske tehnike. Poljedelcu, ki dražje prodaja svoje pridelke, mora biti na tem ležeče, ne le da razširi površje svojega polja, mora gledati, da tudi več in boljšega blaga iz istega površja zemlje pridela. (Dalje.)

Gospodarski pregled.

= **V znamenju draginje.** Smichovska akcijska pivovarna, ki zalaga pražko prebivalstvo s svojim izdelkom, je na nedeljskem občnem zboru sklenila od čistega dobička v znesku 1,420.544 K 9 v. nakloniti članom upravnega in nadzorovalnega sveta 166.001·29 K tantiem akcionarjem pa razdeliti 52½ % no dividendo v skupnem znesku 945.000 K, ker je 52½% na dividenda gospodom premajhna, čisti dobiček 2 K 35 vin. pri hektolitru preneznaten, bodo v družbi z drugimi pivovarnami vzdignili ceno pivu.

Delavsko gibanje.

= **Stavka delavk v Podgori končana.** Delavke podgorske papirnice, ki so, kakor smo poročali, stavkale, so se vrnile v torek 7. t. m. na delo. Stavka je trajala 8 dni. V pondeljek 6. t. m. so se delavkam iz papirnice pridružile tudi delavke iz tovarne, katerim se poviša plača za 30 vin. na dan (prej so zaslužile po 1 K na dan), onim iz papirnice se je določila minimalna plača 1 K 60 v na dan; delati pa bodo morale še naprej na akord

— **Srbska (bunjevačka) socialno demokratična stranka** na Ogrskem ima dne 19. in 20. novembra t. l. v Novem Sadu svoj strankarski zbor s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo agitacijskega odbora, podaja sodr. dr. Todorović. 2. Poročilo kontrole, podaja sodr. O. Kosnić. 3 Volitve. 4. Časopisje, poroča sodrug V. Marković. 5. Politična vprašanja na Ogrskem (splošna volilna pravica). 6 Politična in gospodarska organizacija. 7. Predlogi in vprašanja

Pozor!
Zadnji čas je
da se obnovi naročnina.

ZADNJE VESTI.

Italijansko turška vojna.

Turško poročilo izpred Tripolisa.

C a r i g r a d, 16. novembra. V petek je napadlo 6 0 0 0 T u r k o v i n A r a b c e v Italijane pri S i d i M e s r i in so pod večer p o t i s n i l i l e v o i t a l i j a n s k o k r i l o n a z a j. Ostale italijanske čete so se umaknile za utrdbe. Italijani so imeli 200 mrtvih, Turki 80 mrtvih in 22 ranjencev. Turška divizija pred italijanskimi pozicijami šteje 25 tisoč mož.

C a r i g r a d, 16. novembra. Iz D e h i b a t a poročajo: Predvčeranjem je dospela sem karavana z dvema baterijama in 50 zaboji municije. Šef generalnega štaba F e t i ni mrtev, ampak samo ranjen. Turki so baje vzeli Italijanom artezijske studence izven Tripolisa in vas Suk el Džuma južno od Tripolisa.

Italijansko brodovje pred Dardanelami!

C a r i g r a d, 16. novembra. „Ikdam" poroča, da križari italijansko brodovje v b l i ž i n i D a r d a n e l. Brodovje obstoji iz 18 ladij.

Italijansko poročilo izpred Tripolisa.

T r i p o l i s, 16. nov. Dne 13. t. m. smo pregnali dvoje sovražnih kompanij iz njenih skrivališč. Zvečer nas je napadel sovražnik iz oaze a smo ga odbili. Ponoči smo okrepili u t r d b e S i d i M e s r i j in jih oskrbeli z reflektorji. Predvčeranjem so Turki brezuspešno obstreljevali Sidi Mesri s topovi. Zdravstveni počutek čet je izboren. O sovražniku ni poročil, ker zaradi slabega vremena nismo mogli rekognoscirati z zrakoplovi. V noči od 13. na 14. t. m. je sovražnik napadel Derno, pa smo ga s precejšnjimi izgubami odbili. Prav to noč je bila pred Tobrukom neznatna praska. Rane italijanskih vojakov so večinoma nevarne, ker sovražnik rabi umetno deformirane projektile.

Obstreljevanje Tokre.

C a r i g r a d, 15. nov. Italijanske bojne ladje so priplule pred Tokro (severovzhodno od Bengazija). Turške čete se niso udale, nakar so italijanske bojne ladje o b s t r e l j e v a l e v o j a š n i c o. Turki upajo, da zabranijo Italijanom izkrcanje.

Vojno stanje v Tunisu.

T u n i s, 15. nov. V Tunisu so razglasili vojno stanje. V s e l j u d i, k i n i s o s t a l n o n a s e l j e n i v T u n i s u, s o i z g n a l i. Ječe so prenapolnjene. Ukreniti nameravajo še nadaljnje stroge odredbe.

Turško brodovje.

C a r i g r a d, 16. nov. „Ikdam" poroča; T u r š k o b r o d o v j e j e z a v z e l o S a d e b a r i n K u n k a l e h ter razdrlo kabel med Rodom in Lemnom.

Italijanska akcija v Egejskem morju in Avstrija.

Frankobrod, 16. nov. Iz Rima poročajo, da je Avstrija izrazila važne pomisleke proti akciji v Egejskem morju. Razmerje med Avstrijo in Italijo je baje zelo napeto.

Porta protestira proti bombam iz zrakoplovov.

Carigrad, 16. nov. „Sabah" poroča, da bo porta protestirala proti metanju bomb z italijanskih zrakoplovov na mirno tripoliško prebivalstvo.

Protiitalijanski bojkot v Bosni in Hercegovini.

Sarajevo, 16. nov. Osrednje glasilo bosanskih in hercegovinskih mohamedanov „Zeman" objavlja iz Berolina pisanje turškega polkovnega poročnika Izmajl Hakki bejа na predsedstvo združenih mohamedanskih organizacij v Bosni in Hercegovini, kjer se bere naslednje: Mohamedani v Kavkazu, na Krimu, v severni Perziji, Bugliji, Francoski, Italiji, Indiji, Južni Afriki in Ameriki bojkotirajo Italijo in napravljajo veliko škodo islamskemu sovražniku. Pismo nato pozivlja bosanske in hercegovinske mohamedane, naj bojkotirajo italijansko blago. „Zeman" izraža upanje, da se bodo bosanski in hercegovinski mohamedani ravnali po želji turškega patriota.

Turški primanjkljaj.

Carigrad, 16. nov. „Tanin" poroča, da konča turški proračun s primankljajem 3 in pol miliona funtov.

Italijanski parlament in vojna.

Chiasso, 16. nov. Vlada je sklenila, da skliče parlament šele po sklenitvi miru.

Italijanska vojna politika.

Rim, 16. nov. V diplomatskih krogih se širijo vesti, da se je Italija odločila preje osvojiti Tripolis, preden poseže po najskrajnejših sredstvih proti Turčiji. To spremembo italijanske vojne politike je baje povzročil vpliv evropskih velevlasti.

Protiitalijanski izgredi.

Carigrad, 16. novembra. V vilajetu Ajdinu, v Jaffi in pri francoskem samostanu Ramléju blizu Jeruzalema so se dogodili izgredi proti Italijanom.

Parlamentarni položaj.

Dunaj, 16. nov. Na včerajšnji konferenci med ministrskim predsednikom grofom Stürgkhom in dr. Bilinskim je načelnik poljskega kola označil vse vesti o njegovi akciji za parlamentarno vlado kot neresnične. Kakor zatrjujejo dobro poučeni krogi, se namerava vlada znebiti parlamenta in razpustiti poslansko zbornico.

Praga, 16. nov. „Ceske Slovo" glasilo čeških radikalcev piše, da radikalni poslanci vladi ne bodo dovolili novih davkov in brambnih predlog.

Dunaj, 16. nov. Za ogorčenje, ki ga je zbudil s svojim govorom grof Stürgkh, je značilen naklep poročevalca draginjskega odseka, prof. Erba, da odloži mandat, če odsek ne izreče graje ministrskemu predsedniku.

Izpremememba v finančnem ministrstvu.

Dunaj, 16. novembra. Finančni minister dr. Meyer odstopi v najkrajšem času, morda še ta teden in se umakne kakemu Poljaku. Za njegovega naslednika imenujejo zlasti viteza Schenka.

Avstro-Ogrska in maročanski dogovor.

Pariz, 15. novembra. V komisiji je minister vnanjih zadev de Selves omenil, da avstro-ogrska vlada še ni pritrdila maročanskemu dogovoru. Avstro-Ogrska želi avtentično interpretacijo o prostih vratih v Maroku.

Ogrski domobranski minister o samostojni ogrski vojski.

Budimpešta, 15. nov. Domobranski minister Hazai se je v pročunskem govoru bavil s programom državnopravne opozicije. Če bi se uresničil program neodvisne stranke, če bi se oživotvorila samostojna ogrska narodna država z lastno vojsko in s samostojno gospodarsko podlago, bi to ločitev obeh držav inozemstvo prav krepko izkoristilo; državi bi le težko razvili svojo silo in bi se umaknili drugim državnim tvorbam. Ločitev pa ni priporočljiva tudi s stališča vojne. Kdor se zaveda stroškov moderne vojne in upošteva eventualen neuspeh, ne bo motil vojne nevarnosti in ne bo odrekal nujnih predpogojev krepke vojske. Mobilizacija avstro-ogrske armade za enoletno vojno bi stala okroglo 10 miljard. V slučaju vojaške samostalnosti bi vojska doživela gospodarski polom.

K begu Siczynskega.

Lvov, 16. nov. Paznika Parnavskega so včeraj zaprli; hišna preiskava pri njem je dognala zelo obremenilen material. Skupno s paznikom Nudo je pripravil vse potrebno za beg Siczynskega. Dokazano je, da je Parnavsky tisti paznik, ki je šel po 10. zvečer skozi zadnja vrata v družbi z drugim „paznikom" in se je potem vrnil sam v kaznilnico. Drugi „paznik" ni bil nihče drug kot Siczynski.

Lvov, 16. nov. Tu so razširjene govorice, da so Siczynskega, o katerem ni nobenega sledu, ote li ruski revolucionarji. Siczynski se je izprva ustavljal njih načrtu.

Kristomanos umrl.

Atene, 15. nov. Večletni učitelj in družabnik pokojne cesarice Elizabete, Kristomanos, je danes umrl. Po cesarični smrti je spisal znano knjigo o rajnici. Drugi del knjige ki se peča s smrtjo prestolonaslednika Rudolfa ni ugledala luči, za kar je avstrijski dvor odštel Kristomanosu lepo odškodnino. Pokojnik, ki je pisal tudi nemške pesmi je bil bratranec bivšega meranskega drž. posl. dr. Božidara Kristomanosa.

Katastrofa „Liberté" v francoskem parlamentu.

Pariz, 15. novembra. Pričakovanje, da pade vlada ob razpravi o smodniku B, ki je povzročil strahotno katastrofo na „Liberté", se ni uresničilo; zbornica je s 402 proti 98 glasovom izrekla vladi zaupanje.

Požar v Drinopolju.

Carigrad, 15. nov. Sem je dospelo poročilo, da je velikanski požar upepelil četrtino Drinopolja, bazar da je popolnoma uničen.

Homatije v Perziji.

Peterburg, 16. novembra. Doslej še ni odgovorila Perzija na ruski ultimatum. Perzijski regent se je izjavil: Sit sem že dvelet nega boja proti raznim intrigam v parlamentu in kabinetu. Kernočem gledati razpada države, sem sklenil odpovedati se svojemu mestu, vendar pa bom na mnogoštevilne prošnje začasno še ostal na svojem mestu. Zdaj nastopim dvameseč en dopust, ki pa se zn jega ne bom vrnil, ako se položaj ne spremeni.

Revolucija na Kitajskem.

Cesarski edikti.

Peking, 15. nov. Cesarski edikt zapoveduje Juanšikaju, naj z ozirom na blaginjo dežele prevzame ministrsko predsedstvo. Drugi edikt zapoveduje podkraljem in namestnikom vseh pokrajin, da poiščejo troje ali petero zmožnih zastopnikov, ki naj pridejo v Peking, da se posvetujejo o položaju. Juanšikaja sta sprejela cesarica vdova in regent v avdienci.

Vojaška stranka proti Juanšikaju.

Peterburg, 16. novembra. „Novoje Vremja" poroča iz Pekinga: Vpliv vojaške stranke, ki jo vodi glavni mandžurski namestnik, naraščа. Vojaška stranka je Juanšikaju nasprotna.

Tiskovni sklad „Zarje". Del dobička veselice v Sv. Križu pri Trstu, ki se je vršila dne 5. t. m. K 25. Živeli!

Odgovorni urednik Fran Barti.
Izdaja in zalaga založba Zarje.
Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Trgovina žita in deželnih pridelkov

Kmet & Slivar

Ljubljana, Marije Ter. cesta 8.

Zastopstvo in zaloga valjčnih mlinov

Vinko Majdič, Kranj,
Peter Majdič, Jarše.

Največje podjetje konfekc. stroke je ogromna trgovina

O. Bernatovič

Ljubljana, Mestni trg štev. 5

katera ima že začetkom sezije

nad 30.000 kom. svežega blaga

po najnižjih cenah — in to:

nad 5000 kom. najfinejših oblek za gospode
„ 2000 „ najfinejših površnikov, športnih in zimskih sukenj
„ 3000 „ pelerin

nad 2000 kom. posamezn. hlač in telovnikov
„ 3000 „ oblek za dečke in otroke
„ 15000 „ najmo fernejše konfekcije za dame in deklice.

Solidna postrežba! *Priznano nizke cene!*

Rezervni zaklad nad pol milijona kron. **Stanje hranilnih vlog dvajset milijonov kron.**

Ustanovljena leta 1882.

Kmetska posojilnica

ljubljanske okolice

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

v lastnem zadružnem domu V LJUBLJANI Dunajska cesta štev. 18

Obrestuje hranilne vloge po čistih $4\frac{1}{2}\%$ brez odbitka rentnega davka.

Račun pri avstrijski poštni hranilnici štev. 828.406, pri ogrski poštni hranilnici štev. 19.864. Telefon štev. 185 interurban.

Sprejema tudi vloge na tekoči račun v zvezi s čekovnim prometom ter jih obrestuje od dne vloge do dne dviga.

Posojuje na zemljišča po $5\frac{1}{4}\%$ brez amortizacije ali na amortizacije po dogovoru.

Eskomptuje trgovske menice.

Denarni promet v l. 1910. K 100,000.000·— **Upravno premoženje v l. 1910. K 20,500.000·—**

∴ **ADVOKAT** ∴

Dr. ANTON DERMOTA

naznanja, da ima svojo pisarno

v Gorici, via Tre Re št. 8, I. n.

Del. glavnica: K 8.000.000. **Ljubljanska kreditna banka v Ljubljani.** Rez. fond nad K 800.000.

Stritarjeva ulica štev. 2, (lastna hiša)

Podružnice v Spljetu, Celovcu, Trstu, Sarajevu in Gorici.

Sprejema vloge na knjižice in na tekoči račun ter jih obrestuje od dne vloge po čistih $4\frac{1}{2}\%$